

Tribina

STVARNOST I TELEVIZIJA

2. GODINE

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

Z 11086

VREME

U organizaciji Fondacije "Fridrih Ebert", Fakulteta političkih nauka u Beogradu i nedeljnika "Vreme", u subotu 21. juna 2003. godine na Fakultetu političkih nauka održana je tribina pod nazivom "Stvarnost i televizija". Učesnici ove tribine bili su Ljiljana Bačević, direktor Centra za politikološka istraživanja Instituta za društvene nauke iz Beograda, Olja Bećković, novinar i autor emisije "Utišak nedelje", Snježana Milivojević, profesor Fakulteta političkih nauka i bivši član Saveta za radio-difuziju, i Dejan Mijač, pozorišni reditelj i predsednik Upravnog odbora Radio-televizije Srbije. Voditelj tribine bio je novinar "Vremena" Nebojša Grujičić. Učesnici tribine izneli su svoja gledišta na ulogu medija, posebno televizije, u aktuelnim političkim i društvenim procesima, i odgovarali na pitanja studenata. "Vreme" objavljuje izvode iz njihovih izlaganja.

LJILJANA BAČEVIĆ,
direktor Centra za politikološka istraživanja
Instituta za društvene nauke iz Beograda

Televizija u demokratskim procesima

Televizija ili mediji uopšte i demokratski procesi i demokratizacija društva, barem kada je reč o poslu kojim se ja bavim, operacionalizuje se kao uloga medija, u ovom slučaju televizije, u društvenim promenama. Znači, pitanje koje se postavlja jeste da li mediji, a onda i televizija, mogu da učine nešto i da proizvedu jednu društvenu promenu. Kada govo-

rim o društvenoj promeni, ne mislim pri tom na one male promene a la minute, kada se recimo usvajaju oblici izražavanja, način oblačenja, čak i način ponašanja koji se na televiziji prezentira kao jedan poželjan način, nego govorim o temeljnim društvenim promenama – kada je jedno stanje temeljno i ireverzibilno promenjeno, i kakve god bile druge društvene institucije i kako one god delovale, ta promena je definitivna.

Dakle, šta televizija i mediji uopšte mogu da učine u sferi društvenih promena, pa onda i u ovoj oblasti o kojoj je reč – u sferi demokratizacije društva? Podsećam vas da je televizija, mediji uopšte, samo jedna od desetina društvenih institucija, i često zahtevе koji se postavljaju pred medije smatram preteranim.

Najpre, u informativnoj sferi očekuje se da mediji informišu građane o društvenoj stvarnosti na način koji bi trebalo da bude pravovremen i koliko-toliko objektivn. Druška sfera u kojoj se jako mnogo očekuje od televizije jeste da ona ostvaruje svoju obrazovnu funkciju. Ta funkcija se može smatrati usko obrazovnom, ali, naravno, i šire obrazovnom u smislu da mediji treba da kompenzuju nedostatke obrazovnog sistema i obrazovnih i kulturnih institucija uopšte. Od medija se tako očekuje da lansiraju i potpomažu prihvatanje dominantnih i pozitivnih vrednosti u društvu, a da se pritom tako nešto uopšte ne očekuje od nekih uporedivih institucija, kao što je recimo obrazovni sistem, i, na primer, religijske organizacije. To se ne očekuje od vrlo moćnih društvenih institucija kakve su recimo političke stranke, vlast, no sve se to nekako očekuje od medija i od televizije. Međutim, njihove mogućnosti delovanja, mogućnosti medija, po prirodi stvari su ograničene, a ona najbolja delovanja medija na planu društvenih promena mogu biti

ostvarena samo pod uslovom da u društvu već postoje objektivni uslovi ekonomske, institucionalne, političke, strukturalne prirode. Tek onda televizija i mediji mogu da potpomognu takvu poželjnu društvenu promenu kao što je demokratizacija. I, naravno, pod pretpostavkom da mediji deluju u saglasnosti sa tim drugim institucijama.

Pitanje odnosa medija s jedne strane i političkih i ekonomskih elita s druge strane jeste pitanje koje se postavlja u svim društvima, ne samo u ovom. Pritom treba imati u vidu da je to krajnje neravnotežan odnos. Mediji kao takvi nemaju nikakvu izvornu moć. Oni nemaju svoju autentičnu moć kao što na primer ima ekonomska ili politička elita ili neke druge institucije, kao što je na primer vojska. Televizija je nešto što deluje pod određenim uslovima. Kada se oni steknu, ona deluje na svoju publiku.

Politička i ekonomska elita nalaze se u mnogim državama, pa i u ovoj, u odnosu međusobne konkurencije. Tu konkurenciju treba shvatiti jako uslovno. Politička moć i ekonomska moć su dve stvari koje su veoma konvertibilne. Možete vrlo lepo da ih zaminite jednu za drugom, to jest da vam politička moć obezbedi ekonomsku moć i obratno. Sa treće strane stoje mediji, koji su izloženi pritiscima ovih dveju elita, i još pritiscima publike, ili, da pojednostavim, pritiscima tržišta. U toj situaciji mediji imaju autonomiju i oni je i koriste. Znači, imaju neku meru samostalnosti. Ali, mediji su uvek izraz stanja u društvu. Ono

prema čemu apsolutno, nepogrešivo možete prepoznati ko je na vlasti u bilo kojoj državi jeste ko ima najveći uticaj na medije. Zbog toga što mediji nisu uzrok, nego su posledica. Oni su indikator stepena demokratizacije jednog društva.

Političke elite po prirodi stvari ostvaruju uticaj na takozvane javne medije. Javni mediji stoga i postoje. To su neka rešenja koja možda nisu dobra ali su kao takva usvojena u svetu. Javni mediji su po prirodi stvari pod uticajem političkih elita, dok su komercijalni mediji pod uticajem ekonomskih elita. Mediji u privatnom vlasništvu ne reprezentuju opšti interes, već interes vlasnika.

I sada, sa postojanjem javnih i komercijalnih medija pokušava se uspostaviti balans, odnosno da nijedna od ove dve elite nema dominantan uticaj na medije i da može da se ostvari koliko-toliko solidan okvir za ono šta jeste osnovna uloga medija. S tim što, naravno, treba imati u vidu da su mehanizmi koji se koriste za održavanje te ravnoteže opet prevashodno u rukama elita i da tu postoji i treći član – publika.

Publika je neko ko je prilično bespomoćan u ovoj konstelaciji stvari, ali se smatra uobičajenim da je uloga javnih medija, u stvari, da zadovoljavaju interese publike, s tim što tu opet postoji stalna napetost između onoga šta jeste interes publike, odnosno čitalaca, slušalaca, gledalaca, građana uopšte s jedne strane, i političkih elita za koje sam već rekla da praktično ostvaruju i najsnažniji uticaj na javne medije.

"Ono prema čemu nepogrešivo možete prepoznati ko je na vlasti u bilo kojoj državi jeste ko ima najveći uticaj na medije. Zbog toga što mediji nisu uzrok, nego su posledica. Oni su indikator stepena demokratizacije jednog društva"

Ljiljana Bačević

Z 11086

2. E X.

SNJEŽANA MILIVOJEVIĆ.
profesor Fakulteta političkih nauka u
Beogradu i bivši član
Saveta za radio-difuziju

Televizija, stvarnost i publika

Mene ovo mesto, gde se tribina održava, obavezuje da se samo malčice, makar na početku, teorijski legitimišem i da kažem otprilike šta ja mislim kad kažem televizija i stvarnost i zašto se uopšte te dve kategorije dovode u vezu, jer nam često, gledajući naše televizije, izgleda da tu nikakve veze nema. Ali, ona istinski postoji i za početak ću da se potpomognem dvema metaforama.

Postoji jedna zanimljiva konstatacija Džona Fiska, danas verovatno najprovokativnijeg kritičkog pisca o televiziji, koji kaže da je televizija esencijalno realističan medij, ali ne zbog toga što televizija na bilo koji način reflektuje, slika, odražava stvarnost, što ona nikad ne radi, nego zbog toga što televizija prenosi i konstituiše dominantan smisao realnosti za jednu zajednicu. Ona je bazično realistična jer gledajući televiziju mi participiramo u kulturnom miljeu jednog društva. Gledajući televiziju mi znamo kako izgledaju lepo obučene moderne devojke, ko je šta govorio u Skupštini, šta su norme za oponašanje i prihvatanje, šta su raspori osporavanja stvarnosti u kojoj živimo. Dakle, stvarnost se i sertifikuje i ospo-

rava, nama kao članovima jednog društva otvara se mogućnost za njeno osporavanje, zahvaljujući komunikaciji koju danas u savremenim društvima pre svega i najviše obezbeđuje televizija.

I druga stvar koja je važna u razumevanju ovog odnosa — opet jedna pozajmljena metafora Rejmonda Vilijamsa, takođe jednog bravurnog pisca o televiziji, koji kaže da je televizija forma mobilne privatizacije: dakle, televizija nas uči ili nas čini neposrednim učesnicima, baštinicima iskustava s kojima nemamo neposredan empirijski kontakt. To je zaista fascinantna karakteristika modernog života, jer je svet u kojem živimo beskraino kompleksan i mi vrlo male zone tog sveta neposredno empirijski kontrolišemo. Ali, to što se desilo kad je Bin Laden pritisnuo neko dugme ili poslao neku poruku, beskraino je važno za način na koji organizujemo svoj svakodnevni život.

Ta mogućnost koja je postala realnost nakon uvođenja telegrafa, dakle otkad su se simboli odvojili od fizičkih nosilaca ili prenosilaca značenja, kad su počeli da putuju brže od njih i kad su počeli da stižu na udaljene kutke planete i raznose predstave ili prezentacije o događajima mnogo brže nego što su to njihovi fizički nosioci mogli, učinila je i javnu komunikaciju i svet drugačijima. I tu sposobnost danas verovatno do maksimuma ili do vrhunca dovodi televizija svojom sposobnošću direktnog prenosa.

Ali, i taj direktni prenos, dakle ono što ljudi misle da vide, čuju i neposredno znaju jer su videli u direktnom prenosu, takođe je televizijski konstrukt. To je proizvod jedne kompleksne medijacije, koji stoji umesto stvarnosti, ali je istovremeno i kreira. Ta komplikovana relacija, u stvari, leži u osnovi veze između televizije i stvarnosti. Ona danas čini fundamentalnu formu moći. Ona je okosnica simboličke moći, one moći kojom se realnost oprema smislom, ona za nas počinje da zrači, počinje za nas da bude smisljena realnost u kojoj onda prepoznavamo svoju, i u koju investiramo značenja koja su nama relevantna.

Kako moderni teoretičari kažu, realnost je veoma oskudan resurs i vode se veliki sukobi oko ovladavanja njom. Jedna od formi ovladavanja jeste i simbolička kontrola nad realnošću. A to danas, kao relativno centralizovana institucija i zbog mnogih drugih osobina, omogućava upravo televizija. Ali, pošto je to jedan fascinantna medij, bez obzira na to što često vidimo samo njegovu trivijalnu stranu, ta sposobnost je paradoksalna. Dakle, realnost ne kontrolišu oni koji misle da trivijalno kontrolišu televizijski output. Dobri simbolički kontrolori su u stvari oni koji rade u zemljama u kojima njihovi građani sanjaju snove te

zemlje, sanjaju svoj američki san, pa neće iz nje da pobegnu, a ne oni koji zatvaraju, blokiraju komunikaciju, koji stvaraju ambijent iz koga se beži.

Ta kontrola je potpuno besmislena. Ona proizvodi sve, samo ne stvarnost, čak ni za njih poželjnu stvarnost. Na žalost, ili na sreću, imali smo prilike u prošlog deceniji da vidimo šta se dešava sa blokiranim društvima i šta se dešava sa društvima u kojima televizija ne može da bude instrument, ili bolje institucija, medijacije.

Dakle, ako danas pričamo o medijima, a pre svega o televiziji, bez obzira na to što su oni izašli iz te prosvetiteljske tradicije evropskog društva, mislim da se najbolji način razgovora o televiziji, ili odbrane ili razumevanja njene uloge, danas zasniva na argumentu uključivanja, a ne emancipacije ili nekakve libertetske velike misije televizije.

Društva su postala veoma kompleksna. U njima postoje veoma različiti akteri s vrlo različitim životnim projekcijama, vizijama, investicijama... Oni moraju da učestvuju u tom zajedničkom produktu koji se zove naša zajednička stvarnost. Ukoliko ne učestvuju, ukoliko su isključeni, oni imaju supresirana nezadovoljstva koja će onda ekscesivno da izbijaju. Neću ni da navodim sve forme u kojima to može da se desi.

Dakle, solidna i sredena društva danas imaju medijsku scenu koja ahrmiše različitost, koja neguje toleranciju kao način ophođenja među različitim akterima u društvu i promovise uključivanje. Dakle, stvarnost, naša zajednička društvena stvarnost u kojoj živimo, nije nešto što postoji pre i izvan komunikacije. Kako to filozofi kažu — stvarnost se ne deli sama od sebe u rečenično oblikovane odseke zvane fakti. Ne, to mi radimo. I bolje je za društvo, celishodnije, kvalitetnije, da se živi u društvu u kome u proizvodnji te stvarnosti učestvuju različiti akteri.

Zato moderna, ili sredena, društva kao jednu od svojih ključnih institucija imaju otvorenu i pluralističku medijsku scenu, a ne zatvorenu i rigidnu. Ona druga se sudara sa istorijom, sudara se sa svojom javnošću, i da nemamo nesreću da to dnevno i dalje vidimo, o svemu tome ne bi imalo smisla ni govoriti.

Koliki i kakav je uticaj televizije na javno mnjenje?

Sve ima uticaj na javno mnjenje. Kad kažem hipotetički "sve ima uticaj", u stvari ne mislim da je publika pasivan primalac medijskih poruka. Zajedno sa zabludom transparentnosti koja kaže da su mediji "ogledalo društva" ili "prozor u svet", znate one inpersonalne sta-

klene predstave o medijima koje su se teorijski srušile, srušila se i koncepcija o pasivnoj publici. Publika nije pasivna. Pred televizorima sede ljudi sa svojim ličnim iskustvima, biografijama, znanjima, sposobnostima. Oni nisu pasivni primaoci značenja jer televizijski emitovana značenja nisu ni fiksna ni zatvorena. Ona su predmet javne komunikacije i tek se u njoj stvaraju. A to zašto neke publike pristaju da u procesu proizvodnje značenja igraju unapred predodređene ili očekivane uloge, pitanje je socijalnog učenja. Znače, društva uče. To su socijalne veštine kojima se ovlada — kako se učestvuje u javnoj komunikaciji, kako se vrši pritisak na to da se otvore prostori koji su nekada bili blokirani i šta se dešava sa jednom osvojenim prostorima. Zašto neko društvo koje je tri ili pet godina u mogućnosti da savlada neke socijalne veštine to posle ne prenese u društvena znanja, koja onda postaju deo našeg zajedničkog trezora znanja ispod kojih se ne ide, jer to je način na koji danas u komunikaciji funkcionišu moderna evropska društva.

Evropa funkcioniše na principu minimalnih standarda. Dakle, postavljaju se regulativni, normativni standardi ispod kojih se ne ide. Druga je stvar to što jedno društvo u komplikovanoj tranziciji, kakvo je naše, bira da sve radi težim i komplikovanijim putem, to što kao vrhunski domet postavlja mogućnost da dobaci do tog minimuma, a i tu se opire, to što u javnoj komunikaciji stalno slušate ljude koji namenski putuju po svetu sa idejom da nadu lošiji primer, koji bi nam onda kao alibi nametnuli i rekli: vidite, tamo isto proganjaju ljude, ili indijance su proganjali, ili BBC je juče lagao u izveštaju u pet do pet i takve stvari. To je odraz inferiornosti jedne sredine koja neće da se upusti u komunikaciju sa svetom i koja taj svet vidi kao stalnu pretnju svojoj maloj izolaciji u kojoj lošim primerima može da dikтира standarde.

Jedino što Evropa u toj medijskoj sferi nudi kao odgovor na to jesu minimalni standardi. Dakle, ispod nekih standarda se ne ide, i oni se danas saznanjano transferišu kao regulatorni paketi. Tako danas većina zemalja u tranziciji po fazama usvaja određene vrste normi, ugrađuje ih u zakone. I to nisu izumi, kako bih rekla, autentični izumi tih sredina. Znače, naši predstavnici vlasti kažu da smo mi to uradili najbrže ili brže nego drugi; naravno da smo uradili brže nego drugi kad deset godina kasnije i videli smo kako to izgleda. Sve te institucije već postoje. Četrdeset pet regulatornih tela, koliko ih postoji u Evropi imaju evropsku asocijaciju regulatornih tela. Dva puta godišnje oni se sastaju, razmenjuju iskustva, definišu standarde, proce-

"Mi smo nasledili jednu užasno haotičnu medij-sku scenu. I tu se može uvesti red zaista samo standardima koji proizla-ze iz jednog tela koje ima nesporan ugled i koje se svojom stručnošću legiti-timiše pred javnošću i kaže: mi ćemo to uraditi ne obazirući se na politič-ke kriterijume"

Snežana Milivojević

njuju situacije u kojima se i kako reaguje. Mi bismo da učestvujemo ili ne učestvujemo u toj komunikaciji i da komplikujemo i saplićemo mogućnosti... I to može da izgleda mukotrpnije i duže nego u drugim zemljama u tranziciji, ali ako je ta želja za ulaznicu u Evropu ovde iskreno prepoznata i definisana, onda drugog puta nema.

Kakve će posledice biti sada već ozbiljno narušenog autoriteta Saveta za radio-difuziju kao jednog regulatornog tela koje treba da uvede te standarde?

O tome mi je malo komplikovano da pričam jer sam delom bila učesnica celog tog događaja, ali kad bih analizirala nezavisno od aktera, mislim da je to najgore što je moglo da se uradi u startu. Ne samo zbog toga što će se sam rad Saveta opteretiti sumnjom i što će neminovno pod sumnjom biti njegove buduće odluke, jer vi otvorite jedno telo za javna osporavanja i kad ta osporavanja krenu, a telo nema izvorni autoritet da se tome odupre i da se od toga brani, nema čak ni mogućnost da se pozove na uporište u zakonu, to je veliki problem.

Ali je, čini mi se, u ovom trenutku još veći problem to što se ljulja, što se uništava jedna institucija pre nego što je ona i počela da radi, pre nego što je dobila šansu. Mi smo nasledili užasno haotičnu medijsku scenu. Tokom prošle decenije proizvodili smo užasan medijski haos i to danas izgleda stvarno strašno. I tu se može uvesti red zaista samo standardima koji proizlaze iz jednog tela koje ima nesporen ugled ili bar nema jako osporavan ugled i koje se svojom stručnošću legitimise pred javnošću i kaže: mi ćemo to uraditi ne obazirući se na političke kriterijume.

Naravno da će to imati političke implikacije, ali to neće biti presudno u uspostavljanju standarda. Samo ću vas podsetiti da je jedina zemlja u Zapadnoj Evropi koja je prošla kroz takav regulatorni haos bila Italija, zato što je država oklevala da nametne regulatorni okvir u trenutku kada je haos počeo i jedino dobro što se moglo konstatovati bilo je: bolje duopol nego monopol; ali niko nije očekivao da će se to ipak završiti dolaskom Berlusconi na premijersku poziciju. Slušala sam jednog od najvećih konstitucionalnih pravnika, poreklom Italijana, koji kaže: u Britaniji ne možete da zamislite da Mardok postane premijer.

Znate, neka društva prosto postavljaju regulatorne standarde koji onemogućavaju haos. Naravno da i u njima ima problema, ali takvi standardi mora da se definišu.

DEJAN MIJAČ
pozorišni reditelj i predsednik Upravnog odbora Radio-televizije Srbije

Stanje na nacionalnoj televiziji

Najpre moram da kažem da sam ja, za razliku od ovde uvaženih mojih sagovornika, čovek koji je potpun amater u ovoj oblasti. Kao takav sam i došao za predsednika Upravnog odbora Radio-televizije Srbije. To je za mene lično bilo veliko iznenađenje koje me nije napustilo ni do ovih trenutaka kada mi kao Upravni odbor odlazimo sa ove televizije i kada dolazi neki drugi, nadam se bolji i efikasniji upravni odbor od nas.

Kada sam dolazio znao sam da ima milion problema, ali nisam znao da me jednog trenutka cela ta stvar može i usrećiti. A usrećila me je onda kada sam saznao da mogu odatle da odem. To je jedan od najsrećnijih momenata u mom životu i ravan je samo onome kada sam izlazio iz vojske.

Vi sami znate kakvo je zatečeno stanje na RTS-u, televiziji koju inače godinama nisam gledao. Izbegavao sam da se suočim s činjenicom da tako nešto i postoji tu pored mene. Mi smo svi išli u onim marševima, pljuvali na tu zgradu, gadali je, razbijali je, držali zatvoren nos prolazeći kraj nje, i najmanje što sam mogao očekivati jeste to da posle bombardovanja, posle havarije koju je doživela ta televizija, jednoga dana uđem tamo i da budem u njoj neki činilac.

Medutim, moram da vam kažem zbog čega sam to uradio. Ljudi za koje sam glasao došli su na vlast prvi put u mom životu. I neko se od njih setio da pozove i mene kao nekakvu pomoć. Ja sam ih ozbiljno pitao da li oni stvarno misle da je to neka pomoć i video sam da je stvar zaista toliko beznadežna da se i od mene pomoć može očekivati.

I pošto je skup ljudi koji je činio Upravni odbor bio vrlo zgodan, pristao sam da to radim. Šta sam zatekao? Bombardovanu televiziju, izginule ljude, uništeno tehničko srce televizije, devedeset pet odsto predajnika sruđenih. Zatekao sam televiziju koja je kao i cela država sistematski uništavana, ali malo jačim, izrazitijim pljačkama iznutra, televiziju koja je bila dezorijentisana, rasturena što se tiče stvaralačkog potencijala i obezglavljen. Sve ono što je vredelo napustilo je tu televiziju. Godinama je to trajalo. U tom trenutku trebalo je da se desi nešto kao prelazni period koji bi trebalo da bude uvod u preobražaj, u tranziciju te televizije u takozvani javni servis.

Prvo smo se uputili kod Radeta Veljanovskog. Kada sam otišao kod njega on me je obradovao kada mi je dao predlog zakona koji je donije prošao to što je prošao, da bi sada izgledao ovako kako sada izgleda. Kažem, zaista me je obradovao, jer sam kazao: evo najzad sreće za Srbiju, dešava se jedna lepa stvar i tu stvarno vredi učestvovati i pripremati ovu nemogućnost u ovakvim mogućnostima. Premda, ako se Rade seća, a verovatno se seća, rekao sam mu da to tako idealno ne može biti.

Ali, svi, pa i ova vlast, u početku smo bili zbunjeni. Još se ljudi nisu snalazili u krmarjenju državom, ali sam znao da će oni vrlo brzo da se snadu. A kada se snadu znao sam

da će prvo što poželeti biti da televiziju drže pod kontrolom i da tu kontrolu lako, majci, neće ispustiti. Zato se, mislim, vredelo boriti na početku kada smo svi bili zbunjeni i zatečeni.

Desilo se dakle da smo u početku, kada je sve nekako bilo v.d. stanje, jedino mi kao Upravni odbor bili konstituisani, kao neko ko može nešto da predstavlja u pravnom obliku. Ispalo je tako da sam par puta morao da idem u vladu. Prvo pitanje koje sam tamo postavio bilo je zašto se skida ta televizija sa preplate. Jer, koliko sam video u svim onim dokumentima ostalih televizija svuda u svetu, toga nigde nije bilo. Jedino je naša vlast izašla, kao, u susret građanima jer im je to obećala na izborima. Naravno, na izborima su oni mnogo šta obećali, masu toga nisu uradili, masu toga neće nikada ni uraditi, ali sa ovim su požurili.

Jasna je stvar zašto – da bi prebacili stvar na budžet. Kao što je moja prethodnica kazala da televizija izražava uglavnom interes vlasnika, odnosno – čije pare toga i televizija. I to je bila divna mogućnost da se neposredno, najlakše utiče, odnosno da se televizijom direktno upravlja.

Oko toga smo imali, naravno, priče, ali su oni govorili da će to da bude samo prelazni period i da će se to uskoro završiti. Nažalost, nije se završilo. To je trajalo dve godine, a borba oko toga i dalje traje. Ali, završice se onako kako će se završiti, a ne baš onako kako bih to ja želeo i kako sam mislio da treba da bude. Evo, to je ukratko ono što bih rekao. Naravno, bio sam mnogo subjektivan. Nisam bio na nivou da objasnim teoretski itd. To je moje sagledavanje i ja drukčije od toga ne umem da pričam.

"Kada sam dolazio na mesto predsednika Upravnog odbora RTS-a, znao sam da ima milion problema, ali nisam znao da me jednog trenutka cela ta stvar može i usrećiti. A usrećila me je onda kada sam saznao da mogu odatle da odem. To je jedan od najsrećnijih momenata u mom životu i ravan je samo onome kada sam izlazio iz vojske"

Dejan Mijač

OLJA BEČKOVIĆ,
novinar i autor emisije "Utisak nedelje"

Televizijski utisci i uticaji

Moram priznati da imam problem sa sobom, a i sa javnošću, oko koncepta moje emisije. Pre svega oko onog dela u kojem ja stavljam predloge za utisak nedelje. Moja prvobitna zamisao pre deset godina, kad sam počela da je radim, nije bila da "Utisak nedelje" bude pregled nedelje. Međutim, kako je emisija trajala, došlo je do toga da ljudi zapravo ne gledaju televiziju preko nedelje, ne čitaju novine i čekaju da nedeljom uveče sednu i da iz emisije shvate šta je sve bilo i šta se sve dogodilo.

Tako sam se našla pred zahtevom na koji zapravo nisam u svojoj osnovnoj ideji želela da odgovorim, i često sam dobijala primedbe – kako ste mogli da izostavite ne znam šta. Ispalo je kao da ono čega nema na listi "Utisak nedelje" toga zapravo nije ni bilo. U stvari, vesti su te koje služe za to da čujemo šta je bilo, a moje je da iz toga napravim svoj izbor onoga što je ostavilo utisak na mene kao autora, kao – hajde da vidimo šta je ono o čemu se priča. Mene zaista niko nije zvao da me pita: vide li ti onaj akcioni plan? Nije. Možda se ja ne družim s pravim ljudima, ali to ipak ne znači da akcioni plan i njegovo usvajanje nije predlog za utisak nedelje. I sad, kad pitam gosta: šta je na vas ostavilo utisak a nema na ovoj listi, niko vam neće reći da je to akcioni plan. Ali, na kraju neće biti krivi ti koji su

zapravo zaduženi za to, nego će odgovornost biti moja, kako sam ja mogla da preskočim tako nešto.

Volela bih da u okviru ove teme pričam o nečemu što je za mene u proteklih nedelju dana aktuelno, a tiče se televizije i stvarnosti. Dakle, kad slušam Snježanu ili gospodu Bačević, i kad bih mislila o tome šta se očekuje od televizije, šta se očekuje od medija, nema šanse da bih se ja sutra uveče usudila pred kamerama da kažem: dobro veče, ako su to očekivanja.

S jedne strane, mislim da je to i dobro. Jer, kad bismo mi znali šta se očekuje od nas, ko bi se to usudio da uzme taj kofer na leđa i da kaže: OK, evo, ja sam taj koji će da vam da presek stvarnosti itd. Tako da se ja veoma plašim toga.

Recimo, ne znam ko je gledao a ko nije, ali prošle nedelje gosti u emisiji "Utisak nedelje" bili su Bogoljub Karić, Bane Ivković i Radovan Jelašić. I sve što sam čula to jeste da je to bila jedna od najodvratnijih emisija koju su ljudi gledali proteklih meseci. Pogledala sam sajt B92 gde su reakcije isključivo bile: razočavajuće, jezivo, odvratno itd.

Pokušavala sam, naravno, da se branim od toga. Dakle, šta je bila moja namera... Sad cu da vam ispričam sve unazad. Dakle, gledala sam jedan stravičan intervju na BK televiziji – Milimir Marić i Bane Ivković. To je bilo nešto što je meni izgledalo prosto neverovatno, da se nikako nije moglo sakriti da je taj čovek tu doveden iz jednog razloga – sad ti dodi ovde da nam završiš te poslove i udri na Dinkića.

Potom smo isto na toj BK televiziji gledali kako je u vestima *head line* šta je Mićunović rekao o Dinkiću, ali pošto to što je Mićunović rekao ne može stati ni u kakav *head line*, onda je taj *head line* trajao sedam minuta, a izveštaj u udarnoj emisiji devet minuta. Dakle, vidite neku nameru.

Potom kupite "NIN" i vidite na četiri strane da Bogoljub Karić, tek on, ima šta da kaže o Dinkiću.

Dakle, ono što sam ja želela bilo je – moja idealna trojka za tu nedelju Mićunović, Karić i Bane Ivković. I želela sam da mi pokažemo, meni se činilo da je to važna stvar, ko su ljudi na čiju podršku Mićunović pristaje i ko su ljudi koji se sada iznajmljuju i koji kreiraju javno mnjenje. Meni se činilo da je to važno, ne to da li je Dinkić u pitanju, nego to da za bilo šta što nam treba, evo nam ga Bane Ivković, za radiodifuzni savet, evo nam ga Bogoljub Karić. Stvar je takva da se vlast oslonila na ipak neki strašan svet.

Međutim, šta se dešava? Ispostavilo se posle te emisije da nije problem vlasti što ona diluje sa Bogoljubom Karićem i sa Banom Ivkovićem, nego je moj problem što sam ih ja dovela. E, pa, sad se meni postavlja pita-

nje – da li će njihova moć biti manja ako ih ja ne dovedem i da li samo ono što postoji na "Utisku nedelje" – postoji. Ja se bojim da ne. Mislim da je veoma važno da se to vidi. I da ako oni viču, ako se deru, ako to sve može, neko im je dao tu silu. Nije sad stvar u tome: ja sam im dala pravo da oni galame. Mislim, neko im je dao pre mene. Neko moćniji.

U tom smislu, za mene je to takođe osetljiva stvar. Imali smo slučaj sa Šešeljom pre ne znam koliko godina, kad smo se svi dogovorili da ga bojkotujemo. Ali, da li njega nije bilo kad smo ga bojkotovali? Da li se ta stvar smanjila? Nemam pojma.

Razgovarala sam juče sa Dušanom Makavejevom. On je bio veoma pogođen time što je B92 u svojim vestima posle dočeka vaterpolista pustila onog momka koga smo svi videli na svim televizijama, koji u krupnom planu kaže: Ubij, zakolji, da Hrvat više ne postoji. I sada, Makavejev je potpuno zaprepašten da B92 to stavi u svoje vesti. Znači, već je Devedeset dvojka, time što je pokazala tog čoveka, učestvovala u toj priči raspirivanja nacionalne mržnje. I da bi sada jedini način bio da se posle toga ogradim. Da s druge strane to jeste vest, ali da imamo redakcijski komentar koji će reći da B92 smatra...

E sad, da li je tako? Prosto, kako da čovek ne uđe u promociju prostakluka time što će ga pokazati i da li će opet sakrivanjem taj prostakluk biti manje opasan?

Na kraju ispada da vlast bira za koju se paradigmu televizije ona zalaže – onu koju predstavlja B92 ili onu koju predstavlja Pink. A to jesu dve suprotstavljene profesionalne, etičke, estetske paradigme.

Ako je vlast u prilici da bira da li će B92 ili Pink dobiti frekvenciju, ja bih volela da vlast nikada ne izabere B92. Pri tom, Radiodifuzni savet ne bi smeo biti oličenje toga šta vlast hoće – prosto bi tu trebalo da se radi o nekim drugim stvarima. E sada, da li vlast podržava Pink, da li se Radiodifuzni savet pravi da bi Pink dobio frekvenciju, a da B92 ne bi, ne znam.

I prosto, ne želim da učestvujem u tome. Mi vrlo lako možemo da dodemo do toga da kažemo – ne, cela ova stvar toliko izgleda bezobrazna, uvredljiva. Staviti nekakvog Radenovića... stvarno ne znam... Mislim, čak i da on ima sve fakultete i sve disertacije, bojim se da je dovoljno da izgovori dve rečenice i da se kaže: izvini, ti ne možeš. Daj, budi tajni savetnik, ne bismo da te pokazujemo. A da ne govorim o tome što se zna ko je taj čovek i da se insistira da je baš on taj, i da se još najsporniji član

Saveta izabere za predsednika. To je ipak najciničnije ubađanje prstom u oko. E sad, šta se iza toga nalazi – da ćemo baš da stavimo Čekića i da ćemo baš da stavimo Radenovića, a da ćemo onda galantno kad se završi igra da kažemo: evo, Devedeset dvojka je dobila frekvenciju, šta ste pričali toliko, sram vas bilo. Ali, sve mi se to čini kao nevažna priča.

S druge strane, ranije su stalno postojale te priče – ne može se reći da mediji nisu slobodni, ne može se reći da ne možete da pišete šta hoćete, ali hajde da pričamo o tome koliko to ima uticaja. Meni se u poslednje vreme čini da ima uticaja. Ne bih htela da nešto zvuči pretenciozno, ali recimo, nisam sigurna da bez obzira na to što je profesor Vodinelić dao negde na početku onu svoju najavu da bi on možda dao ostavku na članstvo u Savetu, da posle Snježaninog odlaska nije postojao pritisak javnosti da tu nešto nije u redu, da se on čovek ipak našao u situaciji da će biti malo neprijatno ako odatle ne ode.

Onda smo imali takođe veoma zanimljivu situaciju oko Ekonomskog saveta gospodina Marovića u kome sede Karić i cela ta ekipa. Pre nego veče u razgovoru sa Bojanom Lekić, na pitanje "gde ih nadoste", čuli ste nešto što nikad ranije niste čuli, odnosno da Marović kaže: "ko radi taj i greši i ja sam spreman da vam se izvinim", i da nam pri tom kaže kako on taj savet uopšte nije potpisao, nego su oni predložili da budu taj savet i odmah dali tu vest.

Znači da su neko javno mnjenje i neki mediji doveli do toga da taj čovek stigne na televiziju pa kaže: izvinitе, razmisliću još jednom. Može to da bude opet licemerje, ali čini mi da u tom smislu uticaj medija postoji.

S druge strane, mislim da je pritisak medija i javnosti na neki način odgovoran što se Beba Popović neće skinuti sa scene još neko vreme i da će i dalje pisati tužbe. Imate različite tipove – jedan će zbog pritiska medija da ode, ali će zato Beba reći: "Izvini, u inat neću. I svaki dan mi uzimate ime u usta, toliko još upisujem sebi meseci na ovom mestu."

I onda više ne znate u čemu učestvujete. Ja ne znam, recimo, da li čovek u ovoj zemlji, ima pravo ako želi da se oseća obaveštenim i da zna šta se zbiva, da ne zna ko je Vladimir Popović Beba. S jedne strane, malo vam je neprijatno što znate ko je to, a sa druge, ne znate ko je. I sad, kad dode neko ko nije bio u Beogradu četiri-pet godina, pogleda "NIN", pogleda "Vreme", na udarnoj strani Vladimir Popović Beba, i on vas pita ko je to. Odgovorite mu vi ukoliko umesto mene ko je to. Nemam pojma. Ali oni kroje naše sudbine. I sad, da li bi možda bilo bolje ignorisati Bebu? Da li bi možda bilo super da čutimo o njemu? Ne znam. Nisam sigurna.

"Kad dođe u Beograd neko ko nije bio tu četiri-pet godina, pogleda 'NIN', pogleda 'Vreme', na udarnim stranama Vladimir Popović Beba, i pita vas ko je to. šta da mu kažete. Odgovorite mu ukoliko vi umesto mene ko je to. Ja nemam pojma. Ali oni kroje naše sudbine. I sad, da li bi možda bilo bolje ignorisati Bebu? Da li bi možda bilo super da čutimo o njemu? Ne znam. Nisam sigurna"

Olja Bečković

Pitanja iz publike učesnicima tribine

Za Snježanu Milivojević: da li ste razočarani što institucije kao što je Univerzitet ili kulturna javnost nisu reagovale na Radiodifuzni savet i sve ovo oko njega?

SNJEŽANA MILIVOJEVIĆ: Nisam sigurna da mogu da kažem da sam razočarana. To nisu stvari koje radite očekujući podršku, pa razočaranja ili šta već ide uz te emocije. Stvarno mi je stalo, ne uspevam to da objasnim, da kažem da je to bio potez. Mi, nažalost, živimo u uslovima u kojima nema suptilnih izbora. Ja izbora nisam imala. Nije sad da sam ja visoko negde digla zastavu ni moralnosti ni zakonitosti, nego ne možete da počnete, da dozvolite osnivanje jedne institucije u čije temelje su ugrađeni poštovanje ili strah od javnog osporavanja nezakonitosti. To je normalnost za koju mislim da se stvaraju uslovi i okolnosti

da ona zaista postane naša stvarnost.

Zašto neke institucije nisu u većoj meri podržale ili jednostavno kapitalizovale na tom nezadovoljstvu koje postoji u javnosti? Pa, ja sam gledala kako su ljudi spasavali Univerzitet sa idejom da ostanu na njemu i da ga spasu. Spasli su ga tako da je on danas skoro ispod linije spasavanja. Ako institucije izgube svoju supstancu, onu zbog koje su izvorno organizovane, šta spasavate? Spasavate prošlost, tradiciju, infrastrukturu, ne znam šta, koja ne može da počne da funkcioniše ni kad joj se da prostor.

Kada je u pitanju jedna nova institucija kakva je Radiodifuzni savet, za takvu hipotezu nije bilo mesta. To je više pitanje razumno-sti procene nego emocionalnog odnosa. Zaista ne mogu da prihvatim da ovde institucije koje postoje da bi bile ključne institucije u procesu socijalizacije ne mogu takve stvari da postavljaju kao normalne i kao standardne.

Evo, sad pričamo o strategiji i mogućnosti da vi imate nekakav usamljeni glas i tako dalje. Pa, javnost je u stvari ona koja definiše zahtev

od javne vlasti. Vlast polaže račun odgovornosti nama, jer se ona tu nalazi zahvaljujući našim mandatima. Ne govorim samo hipotetički. Ta javna komunikacija koja se vodi u medijima nešto je što mora da bude rezonantno i na taj zahtev.

To što Olja Bečković kaže — da li se to ignoriše, da li se to osluškuje, to što sada javnost nama šalje poruku da je nezadovoljna tom vrstom komunikacije — to mora da se respektuje. Mi nemamo vrlo razudenu javnu scenu. I nema na njoj mnogo prostora. Vrlo je selektivan izlazak na nju. A javna pažnja je još selektivniji resurs. Mi raspolažemo voljom da nekom damo uvažavanje, pažnju, kredibilitet, da pristanemo da ih slušamo, da pristanemo da njima ulazimo u komunikaciju. To je nešto što mi kao medijska publika i kao javnost moramo da naučimo da afirmišemo i cenimo sami, a onda će vrlo brzo i oni.

Gospodine Mijač, kojim vestima vi najviše verujete?

DEJAN MIJAČ: Ja imam u kući tri radio-aparata i sva tri su uključena na B92. Ujutru u devet sati čujem te vesti i one me zadovoljavaju. Ostale i ne slušam i ne proveravam, pravo da vam kažem. Televiziju ne gledam. Ne stignem. Na kraju krajeva, ja i ne volim da gledam informativne emisije na televiziji.

Zbog čega?

DEJAN MIJAČ: Jednostavno tako. Sama slika u tim vestima me nekako dezorijentiše. Više volim da stvar čujem, da o njoj razmislim, da je potpuno drukčije apsorbujem. Mislim da je tu suviše prezentacije, ako je na televiziji. Secam se prvog razgovora sa pokojnim Zoranom Đinđićem kad on u jednom trenutku kaže meni: "Čekaj, o čemu ti pričaš, koja je to televizija koju ti zagovarаш?" Ja kažem: "To je televizija moje mladosti." On kaže: "Koja je to televizija?" Ja kažem: "To je ona televizija o kojoj smo mi govorili: da j da prođe ovaj dnevnik pa da gledamo televiziju. A vi se borite zapravo za taj dnevnik."

Gospođo Bacević, kako se mediji politički pozicioniraju?

LJILJANA BACEVIĆ: Kao što sam rekla, vlasništvo nad medijem je ono što određuje politički profil medija. Postoji, naravno, nekoliko kontrolnih tačaka, nekoliko kritičnih tačaka preko kojih se ostvaruje kontrola nad medijima. Jedna od njih, koja je sad veoma aktuelna, jeste raspodela prirodnih resursa. Oni su ograničeni, i tu ne možete izaci iz opsega koji

je na raspolaganju. Dolazi drugi, to je vlasništvo. Kad kažem vlasništvo, mislim ne samo na direktno vlasništvo nad nekim televizijskim programom nego i nad sistemima prenosnih mreža, veza za emitovanje, opreme i svega ostalog. I, takođe, važna tačka kontrole je personalna kontrola, sastav najvažnijih nadzornih i kontrolnih tela i uticaj na izbor najvažnijih uređivačkih pozicija u medijima.

Četvrta tačka kontrole koja najviše pada u oči je sam sadržaj. Znači, vi gledate sadržaj i kroz sadržaj pokušavate da prepoznate kako je koja televizija pozicionirana. Kažem da je mnogo jednostavnije da lepo pogledate ko je vlasnik, jer on praktično kontroliše ove niže nivoe. U sadržaju to može da bude i nekako prikriveno.

Mislim da je kontrola ili procena televizije ili bilo kog drugog medija, ko je u njemu najuticajniji, preko sadržaja jedan zamenjen put koji dugo traje. Naravno, ne govorim o Miloševićevim vremenima, "starim dobrim vremenima", sa stanovišta utvrđivanja ko je najuticajniji u nekom mediju, jer tu zaista nije bilo ni pokušaja da se neki medij prikaže kao medij koji reprezentativno prikazuje stvarnost. Tu se ništa nije skrivalo, naročito u poslednjem periodu kada je bilo očigledno da će Milošević pasti s vlasti. Onda je, kao i u svim situacijama kada je vlast slaba, ona povećavala pritisak na medije i pokušavala da svoju slabost u javnosti nekako kompenzira.

Ali, analiza sadržaja je zamenjen put. Kad gledate sadržaj, vi morate da primenite ne neku impresionističku analizu, već jednu komplikovanu proceduru koja traje. Onda, po prirodi stvari, metodologija mrvi taj sadržaj, pa nemate uvid u celinu i bivate optuženi za pristrasnost u odnosu na neki centar političke ili ekonomske moći koji se pobuni protiv te ocene.

Kažem vam, pratite trag, uslovno rečeno, trag novca, trag vlasništva i možete vrlo lako da prepoznate koja je televizija sklonija kojoj opciji, s tim što tu postoji i ta intervenirajuća varijabla političkog uticaja.

Mislim da svaki medij, osim ovih ekstremnih situacija tipa Miloševićevog režima, u principu nastoji da reprezentativno pokrije stvarnost. Barem je to moje dugogodišnje iskustvo.

Naravno, kažem u principu. U praksi to izgleda znatno drugačije, prvo zato što mediji po definiciji ne mogu da pokriju stvarnost kompletno. Događaja, procesa, konflikata ima svuda i uvek. Medij mora da napravi selekciju. On ne može da bude propustan za sve što se događa u jedinici vremena, recimo da ograničim to na jedno društvo. Svaki medij te standarde ima eksplicitno ili implicitno ugrađene.

"Ljudi izadu i cinično kažu: pa šta, to su privatne televizije, one mogu da rade šta hoće. Pa to se ne može. Kao što se ne mogu na privatnom univerzitetu predavati lične beleške kao istorija"

Snježana Milivojević

Ne u smislu da falsifikuje stvarnost, nego da iz te stvarnosti koja se događa izabere nešto što će prezentirati publici i da ne propusti nešto što neće prezentirati publici. A, na kraju krajeva, i ova druga strana – publika – ne može stalno da prima masu informacija.

Prema tome, meni lično potpuno je svejedno koji ću, recimo, dnevnik, ako je reč o televiziji. Naravno, ja nisam prosečan gledalac. Moje prvo informisanje nije ni televizija, ni radio ni novine. To je servis B92 koji dobijam preko interneta i to je ono što ja ujutru prvo pogledam. I tu već imam jednu solidnu strukturu onoga šta se događalo, a imam i jednu pristojnu strukturu interpretacije. Nije važno samo šta se događalo. S tim se lako izađe na kraj. Mnogo je kritičnija ova druga tačka – kako se interpretira, kako se vrednuje. I tu istraživači još tragaju za nekim efikasnim pravilima koja bi se propisala, ne od strane države, nego prihvatila od strane profesionalnih novinarskih udruženja kao standard za neku informaciju ili komunikaciju kojoj bi se onda mogao, u većoj meri, pripisati atribut objektivnosti i potpunosti.

Kažem, meni je potpuno svejedno. Ja već imam neku predstavu. Bilo koju televiziju da gledam, ja imam svoj stav, ja imam svoju predrasudu u odnosu na tu televiziju. Nemam je samo ja. Svako ima predstavu o mediju – da li je objektivna ili nije objektivna. Ljudi kroz tu presu generalnog stava, generalnog kredibiliteta u jedan medij, u stvari, propuštaju te informacije.

Ja pričam jednu anegdotu koja je meni dosta izgledala neverovatna. U jednom istraživanju imali smo fokus-grupe koje su diskutovale o informativnim emisijama Radija B92 i Radio Beograda. Sve se to dešavalo u Miloševićovo vreme. Učesnici fokus-grupe bili su obavezani,

i plaćeni za to, da prate emisije i jedne i druge stanice što je bila njihova obaveza u jednom dugom periodu, i da onda kroz diskusiju u malim grupama pokušaju nekako da ubede jedni druge, uslovno rečeno, koja je informacija bila tačnija. Sve vreme dok su to radili, vodili su svoje dnevnike reagovanja na emisije. Jedan od njih bio je ostrašćeni "julovac". I u okviru emisije "Novosti dana", tog dana kada on reaguje na tu emisiju bio je prenos nekih od onih govora Marjanovića ili nekog sličnog o onim čudima obnove posle bombardovanja, što je u "Novostima dana" bilo pušteno dosta direktno, bez komentara tokom govora i naravno sa panegiricima posle njega.

Radio B92 je takođe pustio taj isti govor, ne celi, ali jedan deo. Pustio i nije uopšte komentarisao. Znači, čovek je slušao "Novosti dana" i posle toga je slušao potpuno istu stvar na Radiju B92. U panegiricima je takođe reagovao na taj prilog u okviru "Novosti dana" dok je za taj isti prilog na Radiju B92 rekao da Radio B92 ponovo ironiše iako Radio B92 nije ironisao, nije uopšte imao komentar o tome. Reč je o tome, naravno, da postoji predstava o jednom mediju, postoji predstava o kontekstu, i čovek koji je imao vrlo negativne predstave o Radiju B92 to je doživljavao kao ironisanje.

Tako da svako od vas, da ne dužim, ima predstavu o medijima i ta predstava nije večna. Znaite da su se tokom Miloševićevog perioda i televizijske i radio-stanice ipak menjale u svojim političkim orijentacijama. To je obično išlo tako što vlast dode pa poskida neku garnituru koja se malo otvorila prema opoziciji. Slušaoci, gledaoci i čitaoci su nepogrešivo prepoznavali tu promenjenu orijentaciju čak i kad ona nije bila očigledna i selili su svoju pažnju, izloženost i poverenje prema onom mediju koji je prezentirao sliku političke stvarnosti

koja je bila najbližnja predstavi stvarnosti kakvu pojedinac već ima.

SNJEŽANA MILIVOJEVIĆ: Htela bih da malo da polemismo. Mislim da na početku tranzicije i svojinske transformacije naših medija moramo vrlo pažljivo da tumačimo značaj koncepta medijskog vlasništva.

U sredenim zemljama našeg kontinenta mediji su uvek bili privatni, ali među njima postoje znatne razlike u kvalitetu i u profesionalnim standardima koje poštuju, bez obzira na vlasnički aranžman. Vlasništvo kao selektivan kriterijum danas više nije presudno. To se naročito vidi već negde od početka prošlog veka, prvih dvadeset, trideset godina, sa profesionalizacijom medijskih zanimanja i sa odvajanjem preduzetničke od uredničke funkcije u inicijalnom timu ljudi koji medij vode.

Na primer, CNN je oduvek bio privatna televizija i američka država nikad nije imala problema sa načinom na koji CNN izveštava. Možemo da pričamo i o bombardovanju Jugoslavije. BBC je javna televizija što tamo nešto znači. I to ne javna televizija kojom država komanduje. Britanski premijer je za vreme bombardovanja Jugoslavije imao ozbiljnih problema i neslaganja sa kojim je dopisnik iz BBC-ja iz Beograda izveštavao. On je čak bio povučen pa je na zahtev profesionalne asocijacije vraćen.

Ili, Rupert Mardok, vlasnik "Financial Timesa" i "Suna". Molim vas, ne možete ni da zamislite veću razliku u onome što proizvode te dve novine, a vlasnik je isti. "Velt doječ algemajne cajtung" kupuje sve velike medije po našoj regiji. Znaite šta je ugovorna klauzula kad kupuje? Da se neće mešati u urednički sastav lista, u uređivanje lista. Oni hoće da objedine menadžerski aspekt, distributivnu mrežu, dakle da pospeše kompetitivnost njihove velike kompanije, da zavladaju tržištem, ali neće uticati na uređivačku politiku lista.

Hocu da kažem da već jedan vek mediji u sredenim zemljama funkcionišu kao javne institucije u kojima vlasnički aranžman nije presudan. To je kao kad biste rekli da danas Harvard ili Oksford ili Kembridž imaju ovakav ili onakav nastavni program zato što su im privatni vlasnici ili se u nekim bolnicama leči ovako ili onako jer su jedne državne, a jedne privatne.

Već jedan i po vek, otkad su se te vodeće medijske profesije uspostavile kao kriterijum selekcije medijskog sadržaja, to je i držalo po strani neposredan politički uticaj i neposredan komercijalni vlasnički uticaj, koji je pre svega izražen kroz želju za maksimizacijom profita. Mediji naravno moraju da zarađuju novac i da mobilišu publiku. Da bi mobilisali i imali veću publiku, oni ne mogu vlasnički san,

konceptiju i ideju da ostvaruju na tržištu ako to neće donositi komercijalnu dobit. Možda mogu na periferijama. Možda možete i kod nas da funkcionišete, odnosno možda mogu neki vlasnici da sanjaju svoje snove iz osamdesetih, emitujući snimke starih televizijskih emisija iz tog perioda i objašnjavajući da je "Dinastija" danas vrhunski televizijski domet.

Možda to ovde na periferiji može, ali mi o tim pričama moramo da vodimo računa sa rezonancom koju oni imaju u sredenijim sredinama. Dakle, mi ne možemo sada da stvaramo uverenje kako će vlasništvo biti taj faktor koji determiniše ili je determinišući u onome što je medijski output.

Ja to čujem i u ciničnoj varijanti. Ljudi izadu i kažu: pa šta, to su privatne televizije, one mogu da rade šta hoće. Pa to se ne može. Ne

mogu se na privatnom univerzitetu predavati lične beleške kao istorija. Ne može se u privatnoj bolnici lečiti mimo protokola društva lekara. Ne može se ni na privatnim televizijama to raditi.

I samo da vam kažem, pogotovu se to ne može na televizijama u evropskoj tradiciji. Televizije upravo zato nikada nisu ni startovale kao isključivo komercijalne. Komercijalne televizije su u Evropi relativno novo postignuće i njihov uticaj je amortizovan mnogo više nego u štampanim medijima, koji su zauvek ostali deregulisani, što je rezultat istorijskog nasleđa. I bez obzira na to, štampani mediji i danas imaju institute samoregulacije upravo kako bi sprečili da se taj vlasnički kod neposredno isčitava iz onoga što je njihov output, da se obavezuju na standarde koje propisuje njihovo profesionalno udruženje novinara. ▀

Prihvataju kod samoregulacije kao obavezujućih, dakle, bez obzira na to šta bi njihovi vlasnici hteli.

U Nemačkoj imate čak institute koji vas štite za slučaj da odbijete da izvršite nalog vlasnika ili urednika ako se on kosi s vašim profesionalnim standardom. I to se u pisanju tih medija i vidi.

Pitanje za Olju Becković. Da li biste učestvovali u emisiji "Klopka" na Televiziji Pink?

OLJA BECKOVIĆ: Nećete verovati, ne bih učestvovala. Ne bih učestvovala u emisiji "Klopka" i ni u jednoj drugoj emisiji Televizije Pink. To nije nešto što bih ja sad promovisala kao svoj veliki stav niti imam nešto protiv onih koji tamo gostuju. Ali, prosto čovek bira kad dobije poziv da negde gostuje. Onda on ima plan — šta će to meni i šta će to ovom koji me zove. Meni je lako da odgovorim na pitanje šta će to Pinku, ali teško bih odgovorila na pitanje šta će to meni.

S druge strane, čini mi se da to nije neko moralno činstvo, ali je bitno da čovek sve što radi, radi za nekih pet ljudi. Kad radi za tih pet ljudi, onda će se na kraju ispostaviti da radi i za pet miliona. Dakle, hoću da kažem da se ovde već godinama uspostavlja takav sistem da ljudi kažu: pa dobro, što sad ti ne ideš na Pink, vidiš da svi idu. E, pa, ima nekih pet ljudi koji ne idu, i javnost zna ko su tih pet koji ne idu. Zbog tih pet koji ne idu biće i neki šesti koji će reći: vidiš da ne idu svi, ne moram ni ja.

Iako nije ista, slična priča je i sa nagradama Bogoljuba Karića. Znači, nije problem, svi uzimaju te nagrade. I, zaista, kad gledate te dodele, teško ćete naći ko nije tamo. I sad treba da kažete: ja ne bih nikad, i time uvredite neki tamo, ipak, predivan svet. Ali, prosto, oni su navučeni na to. Da to nije uzeo neki Vlada Veličković, da nije uzela Bojana Lekić i da nije uzeo Ljubomir Simović, onda bi bilo teže da se sada pojavi i Ljuba Tadić i da kaže: hvala. Prosto mi se čini da je važno, neka su to tri čoveka ali neka ta tri čoveka onemoguće raznim karićima, mitrovićima i sličnim da sve mogu da kupe.

A i pojava na nekoj televiziji je kupovina. Ne bih ni volela da doživim ono što je "Vreme" doživelo posle objavljivanja dodatka o Pinku.

Pitanje za Snježanu Milivojević. Da li postoji vizija ili predstava o tome kada će se znati neka pravila igre? Kada će se jasno uspostaviti podela medija na - komercijalne, javne i privatne?

SNJEŽANA MILIVOJEVIĆ: Brže nego što nam se čini, zato što to ne može da se odlaže u nedogled. Ali, mislim, čim stvarno počne da se primenjuje Zakon o radio-difuziji da će biti nagoveštaja da pravila počinju da se menjaju. Zato je važno da se ta primena institucionalizuje, da postoji autonomija tela koja će svojom autonomijom u jednoj dimenziji garantovati autonomiju medija. Mislim da bi to bilo važno i čim se to dogodi počće da se menjaju pravila igre.

Ona ne mogu odmah da se sprovedu, ali to će biti početak. Početak, nagoveštaj ili oglašavanje kraja ovog lošeg kontinuiteta.

Za Olju Becković: mi pišemo o nečemu što je loše kako bismo pokazali da je to loše i kako bi ljudi shvatili da tako ne treba da se radi. Da li ljudi te pogrešno tumače? Na primer, da li ipak imate utisak da je neke vaše emisije, u kojim su gostovali Bogoljub Karić i Bane Ivković, iako svi znaju ko su oni, protumačile rečima: Bogoljub i Bane su super, razbili su?

OLJA BECKOVIĆ: To je ozbiljno pitanje i to je nešto čega se čovek veoma boji — da će napraviti kontraefekat i da će to biti ideja: kakav car, jeste li videli šta on radi. U ovom slučaju koji vi pominjete, ja sam nekako bila ubeđena i to sam i dalje, moguće je da će me neko demantovati: da mi je tu izbor bio jako pametan i da ja zaista mislim to što ste vi rekli — nema niko ko ne zna ko je Bogoljub Karić i nema niko ko ne zna ko je Bane Ivković i da su oni svojim likom i delom do te mere sebe doveli na čistu poziciju da ne mogu da zamislim to srpsko selo i tu srpsku kuću gde neko kaže: alal vera, Bogoljube.

Čini mi se da su njih dvojica obezbedili tu poziciju da meni bude bezbedno.

Naravno da postoje situacije kad se to dešava. To je televizija, to su i novine, to je nešto što je rejting, tiraž i vrlo dobro znate ko će vama podići rejting. Kad se pojavi kao gost taj i taj, vi znate da vam rejting skaće, znate da je to važno jer to onda povećava sekunde i tako dalje. E sad, tu morate da budete pažljivi — kako da skoči rejting, a da ne skoči prostakluk.

Za Dejana Mijača: "Vreme" je u prošlom broju objavilo dokumenta koja svedoče o pljački Radio-televizije Srbije, razvlačenju tehnike i ostalog za račun Pinka. Kakav je vaš uvid u celu stvar?

DEJAN MIJAČ: U vezi s tim stvarima postoji određena dokumentacija. I mislim da je sve ovo vreme bilo raznih problema koji su se ticali i neposrednih sudskih sporova oko RTS-a. Međutim, ne mogu sebi da čestitam na tome što je i jedan od tih sporova dobijen ili privržen kraju. Recimo, ako ste pratili ta događanja i šta je pisano o tome, znate da postoje afere o stanovima na RTS-u. Tu je reč o milionskim sumama u nemačkim markama koje su, jednostavno rečeno, proneverene.

Bilo je velikih problema da se određeni ljudi, koji su u ono vreme bili na vrlo istaknutim mestima, da se uopšte skrajnu. Ne da se odjuri sa televizije ili nešto slično, već jednostavno da nemaju način da se ponovo pojavljuju u javnosti. To pravo im nikada nije bilo moguće oduzeti bar što se tiče sudskih sporova i ovih stvari. To je, eto, jednostavno zadatak koji dajemo u naslede jer mi za to nismo imali nikakvih instrumenata.

Velika je bila priča o tome kako je prav-

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

VREME

no zasnovan taj upravni odbor. Mimo svih javnih preduzeća, Upravni odbor Radio-televizije Srbije bukvalno nije imao nikakvih faktičkih prava, uključujući i to da nije imao pravo da bira direktora. Čak po pitanju generalnog direktora, po ondašnjem zakonu Slobodana Miloševića, mi nismo imali pravo ništa ni da komentarišemo. Jednostavno, to je postavljala vlada, odnosno Skupština, odnosno ne znam ko. To se jednostavno imenuje odande. Kao što je i Upravni odbor imenovala ne Skupština.

Sada je, mislim, ta zakonska regulativa potpuno drukčija i sva je nada da će se te stvari izvesti na čistac. A da tu postoji određena dokumentacija, postoji.

Moje subjektivno mišljenje bilo je da ne postoji politička dobra volja da se te stvari raščiste. Jer, to na kraju krajeva nije bila nikakva fatamorgana. To su bile vrlo konkretne stvari – gde su mikrofoni, gde su kamere, ko je ust-

pio Studio 10, ko je dao onaj prostor na Košutnjaku, ko je lišio filmske radnike da danas mogu da snimaju bilo šta ozbiljno u Filmskom gradu itd., itd.

To je pitanje koje je regulisano jedared još u vreme Vučelića, ugovorom koji nažalost nikada nije sproveden. I to stoji, i to sad čeka. Čeka nova rešenja. Ukoliko ja budem, sa distance onoga koji nije direktno involviran u to, gledao i video da se tu nešto pomerilo nabolje, da se tu stvari raščišćavaju, biću srećan, ali čisto sumnjam. Ja, recimo, gledam u ovom rukometu, niko ne može tog Vučelića da pokrene sa mesta, iako je to vrlo evidentna stvar.

Znači, tu postoje neke stvari koje se prolongiraju. Ako me pitate zbog čega sam srećan što odlazim, onda samo zbog toga. Kao i vi, ja sam stalno, ljudi znaju, postavljao nezgodna pitanja i nikada nisam dobijao odgovore. A očekivao sam da će ova stvar sa prelaskom na novi sistem ici mnogo brže.

